

Gezien en gelezen

■ Jan Jacobs

Ir. J.W.J. Jacobs is adviseur onderwijs en examinering binnen Yuverta en redactielid van EXAMENS.

E-mail: j.jacobs@yuverta.nl

Visie op toetsing en examinering

Naar een AI-bewuste toetspraktijk

Beekman, K., Draaijer, S., Beckers, J., Schagen, E., & Hofman, I. (2025).

Gezien en gelezen gaat deze keer over de visie en bijbehorende handreikingen van Npuls met betrekking tot de inzet van generatieve artificiële intelligentie (GenAI, hierna AI) in de toetspraktijk.

Npuls is het Nationaal Groeifondsprogramma waarin alle 102 publieke mbo-scholen, hogescholen en universiteiten werken aan de

transformatie van het onderwijs naar een toekomstbestendige onderwijssector die blijvend bijdraagt aan een veerkrachtige samenleving, brede welvaart en sterke economie. In de drie sectoren werkt Npuls aan twee beloften. De eerste belofte is leren zonder drempels en de tweede belofte is doorlopend het beste onderwijs waarbij AI en data waarde(n)vol in te zetten zijn. Het levert een onderwijsruimte op die toegankelijk is voor alle gebruikers. Voor al die gebruikers staan digitale inclusie en gelijkheid centraal.

De visie begint met de constatering dat de opkomst van AI het onderwijsveld flink opschudt. Zowel voor de onderwijsprofessional in zijn werkzaamheden bij bijvoorbeeld de productie van leermiddelen, bij de constructie van toetsen en examens als bij de betrokken studenten waar het gaat om de daadwerkelijke beheersing van de kennis, de vaardigheden en de competenties. De inzet van AI roept fundamentele vragen op over de authenticiteit, validiteit, inclusiviteit en eerlijkheid van toetsing en examinering. Daarom zet Npuls in op herziening van onderwijs- en toetspraktijken in het mbo, hbo en wo.

AI als technisch hulpmiddel blijft en ontwikkelt zich in een steeds hoger tempo verder. Tegelijkertijd blijft het zaak de ontwikkeling

van studenten voor de drieslag kwalificatie, socialisatie en subjectificatie (Biesta, 2025) te optimaliseren waar en hoe dat leren ook plaatsvindt. Dat leren kan plaatsvinden in allerlei leeromgevingen. Denk aan leeromgevingen met en zonder AI. Of in leeromgevingen in bedrijven en organisaties als werkplekleren met veel of weinig inzet van AI. En in leeromgevingen zoals in de woonomgeving met weinig of veel toegang tot AI-ondersteuning.

De samenleving vraagt om AI-geletterde afgestudeerden als (beginnende) professionals die AI op verantwoorde, kritische en ethische wijze kunnen inzetten in hun vakgebied. Het spanningsveld is daarom: hoe zorgen we dat studentwerk authentiek blijft, terwijl we AI toch benutten voor beter leren? Daartoe is *constructive alignment*, het op elkaar afstemmen van leerdoelen, onderwijsactiviteiten en toetsing het kompas in deze visie. De leidende vraag bij toetsing is: “Wat willen we dat de student aantoot?”

Bij dit leren zijn zelfregulatiestrategieën van groot belang voor zowel de lerenden als de docenten. Het is aan lerenden om te gaan beseffen welke taken door AI overgenomen kunnen worden en welke taken bij de lerenden zelf moeten blijven uitvoeren. Het is aan docenten om daarbij inzicht krijgen hoe de student kennis en vaardigheden heeft opgebouwd. Bij de toetsontwikkeling is het zaak de toetsen meer op het leerproces te richten dan op het eindproduct alleen. Dat vraagt het verschuiven van de focus van bestrijden van fraude naar stimuleren van leren en leveren van authentieke bewijzen van bekwaamheid. In de visie geven de auteurs meerdere voorbeelden van de aanpassingen van onderwijs- en toetsvormen waarbij de student AI dient te gebruiken als informatiebron, als feedbackgenerator en daarop een eigen aanpak en aanpassing dient te formuleren.

In deze visie schetsen de auteurs naast de kansen ook de risico's bij de inzet van AI bij toetsing

die ze onderverdelen in fraude & eigenaarschap, validiteit en betrouwbaarheid, juridisch-ethische kwesties en privacy & dataveiligheid. De disruptieve impact van AI op het onderwijs vereist actie op de uitdagingen in onderwijs, de uitdagingen in toetsing en examinering en de onderbouwing van beslissingen over leeropbrengsten. Dit vereist wederom zorgvuldige *constructive alignment*. De auteurs stellen daarbij het *Two-Lane Approach* raamwerk voor met in baan 1: kwaliteitsmeting van opbrengsten (*assessment of learning*) en in baan 2: *Ontwikkelingsgerichte toetsing (Assessment for & as learning)*. De essentie van deze *Approach* is ervoor te zorgen dat de eindtermen sowieso getoetst worden en dat doen d.m.v. gecontroleerde toetsafname.

Voor mbo, hbo en wo hebben de auteurs sectorale perspectieven opgesteld. Voor het mbo blijven authentieke toetsvormen als proeven van bekwaamheid en praktijkexamens de hoeksteen. In het hbo blijven complexe (groeps-) opdrachten waarbij niet alleen het eindproduct te beoordelen is maar ook hoe het eindproduct tot stand is gekomen. Binnen het wo blijft het leren en denken van de student centraal en moet de student verantwoorden op welke wijze en waarom AI is ingezet.

Onderwijsinstellingen moeten ethische, juridische en kwaliteitsvraagstukken adresseren en vertalen naar ethische kaders afgestemd op de Europese AI-act. De examencommissies implementeren het instellingsbeleid rondom AI en zien toe op naleving. De examencommissies dienen daarbij de procedures aan te passen en aan te scherpen, de af te nemen examens kritisch te selecteren op de vereiste kwaliteit en de examenprofessionals grondig te informeren en bij te scholen in de snelle (digitale) veranderingen en ontwikkelingen.

Npuls heeft naast het visiedocument een viertal handreikingen beschikbaar gesteld waarin stapsgewijs de volledige implementatie door onderwijsinstellingen beschreven is op instel-

lingsniveau, op programmaniveau (curriculum-ontwerp), op de ontwikkeling van toetstaken en op de aanpak door examencommissies.

Npuls begint het document AI en kansengelijkheid handreiking 1 met volgend citaat: 'Als we niets doen, neemt kansengelijkheid voor studenten door AI eerder af dan toe. We moeten zowel het onderwijs als het gebruik van AI-toepassingen hiervoor aanpassen.' Bij de visie en de handreikingen heeft Npuls ook het document: 'AI en kansengelijkheid, visie op de impact van AI op kansengelijkheid in het vervolgonderwijs'. Dit pakket vormt voor elke onderwijsprofessional een vlot leesbare bron van informatie en aanpak met uitleg over de samenhang tussen beleidsvraagstukken, de rol van de onderwijsinstelling en de taak van docenten en studenten bij het leren.

De auteurs verwijzen naar de noodzaak van een gedegen pedagogische en didactische opbouw van het onderwijsprogramma en naar de begeleiding van het leerproces van studenten door docenten. Deze verwijzing van de auteurs hoorde ik ook bij de lezing van Gert Biesta in het Studium Generale programma van Windesheim. AI is volgens de auteurs en Biesta een hulpmiddel bij het onderwijs, geen vervanger van het leren door de student en geen vervanger van de docent om het leerproces vorm te geven en te begeleiden. Uit de beschikbare informatie lees ik nadrukkelijk een kansrijke toekomst voor bekwame onderwijs- en examenprofessionals.

Referentie

- Gert Biesta, Studium Generale Windesheim, Zwolle, 25 november 2025

Gesignaleerd

Student kunstmatige intelligentie gepakt op AI-fraude

Ad Valvas, 30 januari 2026

Een student kunstmatige intelligentie van de VU kreeg een onvoldoende voor een opdracht omdat ze AI had ingezet, terwijl dat niet mocht. Het bewijs daarvoor was erg makkelijk te leveren.

Ook bij een opleiding artificial intelligence is het niet de bedoeling dat studenten heel de tijd gebruikmaken van tools als ChatGPT. Zo kreeg een bachelorstudent aan de VU Amsterdam een 0,0 voor een opdracht, omdat ze AI had ingezet.

Vaak is AI-gebruik lastig te detecteren en nog moeilijker te bewijzen. Maar dan moet je je sporen natuurlijk wel netjes wissen en daar had deze AI-student niet aan gedacht. In haar antwoorden stonden zinnestukjes als "thought for 4 seconds" en "thought for 7 seconds", aanduidingen waarmee de chatbot aangeeft hoeveel tijd het kost om antwoorden te vinden.

Lees verder op: <https://advalvas.vu.nl/wetenschap-onderwijs/student-kunstmatige-intelligentie-gepakt-op-ai-fraude/>